

PREŠERNOVO

GLEDALIŠČE

V K R A N J U

TELEFON ŠTEVILKA 355

Gledališki list

SEZOŃA

1945 - 1946

6

CEZAR ARX — FRAN ALBRECHT

IZDAJA PRI NOVARI

Cena din 2.—

Iz gledališke pisarne

Na izrednem občnem zboru našega gledališča, dne 8. februarja 1946, na slovenski kulturni praznik, je bilo sklenjeno, da se preimenuje Mestno gledališče v znak pietete do našega največjega slovenskega pesnika, genija, Franceta Prešerna in globoko zavedajoč se velikega pomena slovenskega kulturnega praznika: v Prešernovo gledališče. Svečana proslava v gledališču samem bo ob priliki premijere O. Župančičeve „Veronike Deseniške“.

*

Naša priljubljena igralka in neumorna delavka **Angelca Hlebcetova** se poslavlja od nas. Z delom na odru je pričela že kot otrok in ostala oderski umetnosti zvesta do danes. Njene kreacije — lepo število jih je — so bile vedno polne življenja, prepričljive in globoko zajete. V naših vrstah bo zapustila za seboj vrzel, ki jo bo težko izpolniti. Na njeni nadaljnji življenski poti ji želimo mnogo uspehov in vse dobro in upamo, da njeno slovo od nas ni za vslelej.

*

Naše obiskovalce opozarjamo, da prednaročila za predstavo „Izdaja pri Novari“ še ne veljajo, ker je potrebno, da se preje vse prijave točno registrirajo in dokončno uredi. V veljavo stopijo prednaročila verjetno s premijero prihodnje igre. Ozirali se bomo na že prijavljena prednaročila neobvezno že sedaj.

*

Našo publiko, zlasti pa **podeželane** opozarjamo, naj si preskrbe vstopnice — posebno za nedeljske popoldanske predstave — **pravočasno**. Kdor ima priliko, naj dan ali dva preje piše ali telefonira! (telef. štev 355). Ker so zlasti nedeljske popoldanske predstave dostikrat razprodane že prejšnji dan, se dotičnemu iz podeželja, ki se zanaša na zadnji trenutek, utegne zgoditi, da se zastonj pripelje v Kranj. Uprava se na posamezne slučaje sicer lahko ozira in ustreže zamudnikom, v slučaju navala pa je nemogoče ustreči vsem.

*

Uradne ure v tajništvu so za stranke od 15.—18. ure vsak dan razen sobote popoldne.

TELEFON: Naš telefonski naslov je: **Prešernovo gledališče, telefonska številka 355.**

GLEDALIŠKI LIST

PREŠERNOVEGA GLEDALIŠČA V KRANJU

1945—1946 ★ ŠTEV. 6

Cezar Arx: *Izdaja pri Novari*

Premijera 13. februarja 1946

Izdaja pri Novari

... Izdaja iz ljubezni do domačije in grude.“

Borba kmeta za njegovo kmetijo in zaplato zemlje je vodilna misel te drame. Erni Turmann, reven kmet iz Urija, mora težko garati, da je v moči preživeti svojo mater, ženo in otroka. Na mah mu zagreni sicer mirno življenje njegov lastni brat Gilg, ki se potika in preživlja po svetu, kakor cela kopa njegovih rojakov kot žolnir v tujih vojskah. Gilg je že zdavnaj zapeljal naskrivoma bratovo ženo, pravo neugnano hudičevo žensko. Prisili brata, da mu mora neutegoma izplačati njegov kos dediščine. Kmetija tega ne domore! Zato mora Erni Turmann, če hoče ohraniti posestvo otroku, z doma med žolnirje. Da reši hišo in posestvo, postane v francoskem taboru pri Novari — izdajalec. Tega dejanja mu nihče ne odpusti! Kot judež beži iz dežele v deželo na svojo domačijo. Tu ga zalezejo poglavarjevi biriči, potem ko ga je izdala njegova lastna žena — kajti na Turmanovo glavo je razpisanah 300 goldinarjev. Erni Turmann se žrtvuje in preda krvnikom, da reši kmetijo: **Vse za kmetijo in kmetijo za otroka!**“

Na eni strani vidimo v tej tragediji neskončno Turmannovo ljubezen ter zvestobo do svoje zemlje, na drugi strani pa neizprosno borbo Gilga s svojim starejšim bratom za rodno zemljo.

V Gilgu je posebljeno tragično brezdomje drugega sina sleherne kmetiške hiše, ki je iztrgan iz nje, dokler je na domačiji še prvorojenec. Onstran dobrine in zla sili v Gilgu na dan prvotni nagon po grudi in prične riniti, gnan od neke nadzemske sile, brata s kmetije. V tem elementarnem nagonu po zemlji je iskati tudi vzroka, zakaj se je spečal Gilg, preden je bil odšel med žolnirje, z bratovo ženo in si jo osvojil. Bodoči dedič te kmetije je v resnici sin „izkoreninjenca“. S tem se je Majlandčev mezdnik kradoma vtihotapil in zakoreninil v zemljo, ki je ni bil v moči doseči po človeški postavi.

Tragedija je vsa prepletena z močnimi ljudmi, s strastjo, častjo — z ljubeznijo do grude — ljubezen, ki korenini globlje kot vse preostale sile človeškega srca, in sega še tja preko groba.

Za čudo, s kakšno težo in zagonom kleše in oblikuje ta mladi francoško-švicarski pesnik sceno za sceno v čimdalje hujši porast in kako ume odeti svoje like v ozračje njihovega sveta — to mu daje ime velikega dramatičnega poeta.

Zdravi, polnokrvni ljudje so tukaj nosilci močno razgibanega dramatičnega dejanja, ki ga požene pesnik v tretjem dejanju z napetostjo v najvišji vrh. Lokalna je sicer snov, okolje in ljudje v „Izdaji“, toda mnogo obetajoče sile tega obsedenega teatarskega človeka Cezarja Arxa, katerega pesniška pot se je od njegove prve drame do „Izdaje“ na moč poglobila in oplodila, so občečloveške in stoje nad vsako ozko domorodnostjo.

REŽISER

Peter Malec

(Ob 10-letnici njegovega gledališkega dela)

Deset let je, odkar je mladi kranjčan Peter Malec, komaj 25-leten, debutiral v ljubljanskem Narodnem gledališču z režijo Arxove drame: „Izdaja pri Novari“, s prav isto dramo, ki jo igra danes kranjsko gledališče z Malcem v glavni vlogi in v njegovi režiji.

Peter Malec — pravzaprav ni izbiral poklica. Morda je bilo zanj usodno, da je stanoval kot otrok steno ob steni s kranjskim Prosvetnim odrom in da je prodril skozi steno čarobni gledališki fluid; morda je bilo zanj usodno, da so ga, otroka, večkrat „posodili“ za otroške vloge; morda je kot študent-učiteljiščnik delal z diletanti na domačem odru in zrežiral okrog 10 iger? To, da je študiral na učiteljišču v Ljubljani, je samo vmesna postaja, kakor jo napravi marsikateri umetnik predno najde gledališki cilj.

Ko je hodil na učiteljišče je postal učenec prof. Osipa Šesta. Pri njem je bil štiri dolga leta! Štiri leta, to pomeni vztrajnost in željo po temeljitem poznanju gledališča. In tu je prva in osnovna poteza k Malčevi karakterizaciji: vztrajnost in temeljitost.

Malec je pristen Gorenjec; kot pojava in značaj: miren, moški, ne-omajen in grčat, kakor iz zdravega, trdega lesa izrezan. In take so tudi njegove režije. Kakor monumentalni liki iz lesa, skopih a plastičnih oblik, ki podajajo veliko linijo in v njej jasno in določno miselno jedro. Tu ni igrivih ornamentov ne lahkote, ne, to je arhaično preprosta arhitektura vsebine, ki prevzame gledalca s svojo koncizno togostjo. Tu ni nič megleno zabrisanega, nič spogledljivosti z raznimi — „izmi“, nič iskane originalnosti. Vsaka Malčeva režija je kakor drevo, ki je pognalo iz tvorne matere zemlje in raste naravno in nepotvorjeno. Da je tako,

je zasluga njegovega prvega gledališkega mentorja, prof. Šesta, čigar najdragocenejša vzgojiteljska vrlina je, da pušča svojim učencem popolnoma svoboden, individualen razvoj in jih ne utesnjuje v kak poseben slog ali manire.

Morda je videti ekstremno in neverjetno, toda Malec ima v sebi pristno slovansko mehko in nežnost, ki prihaja posebno v režijah literarnih del močno do veljave.

Nadaljna značilnost Malčeve umetniške osebnosti je veliko, da, prav izredno spoštovanje do gledališke umetnosti. Vsak umetnik ga ima v večji ali manjši meri — toda tako globok, domala religiozen čut ponižnosti in spoštovanja do misterija umetnosti, a obenem tako tih in iskren kakor je Malčev — je prav izjemen. Morda je bilo poleg želje po uku, to glavno gibalno, ki ga je zaneslo v veliki svet, v inozemstvo na gledališki študij, na dunajsko državno akademijo za gledališko umetnost. Dve in pol leti je bil v mojstrskem tečaju pri znanem igralcu in režiserju Wilhelmu Klitschu. Potem je hospitiral pol leta po raznih praških gledališčih, kamor je zahajal tudi še kasneje, ko je bil že v angažmanu. Na pogostih študijskih potovanjih je ponovno obiskal berlinska in dunajska gledališča.

Ako gledamo Malčeve režije in se vprašamo, kaj mu je dal študij v inozemstvu, spoznamo predvsem njegovo splošno gledališko razgledanost, ki poteka iz obiska številnih gledališč, predvsem klasičnih predstav v režiji najglasovitejših srednjeevropskih režiserjev in z največjimi umetniki. Malec je pridobil čut za izbero visoko vrednih, učinkovitih gledaliških del. Tehično znanje je močan temelj; dati jo more samo stoletja stara gledališka kultura, kakor jo je spoznal v inozemstvu. In vendar ga tujina ni pokvarila. Vsa dela, ki jih je videl drugod in jih je režiral pri nas, so v njegovi režiji pristno naša. V njih ni tujega duha. Tudi kadar presadi inscenacijo ali igralske detajle k nam, proniknejo z njegovim posredovanjem skozi slovensko dušo in dobe našo čustveno barvo in naš ritem doživetja. Ta režiser — pa najsi bi živel leta v tujini — ne bi nikdar postal kosmopolit. Malec je v svojem bistvu tako trda slovenska grča, da tuj cepič na njem sploh ne požene. V nekem pogledu je to minus, v narodnem pa vseskozi odločen plus. Izmed vseh slovenskih režiserjev, ki so bili v inozemstvu, je ravno Malec najbolj ohranil v sebi slovenskega duha, čeprav ga ne nosi na jeziku in ni režiral šume slovenskih iger. Nekdo lahko vse življenje režira samo slovenske igre, pa ni z režiserske strani v njih slovenskega bistva, lahko pa režira samo tuje komade in vendar so prežete z našim duhom.

Še neko značilno potezo zasledimo pri Malcu: zvestobo, ne programsko, temveč prirojeno. Zvestobo umetnosti, zvestobo pisatelju, zvestobo sebi. Te grče — Malca — ne razkolje nobena sekira. Malce okoren, težak in potrpežljiv, sprejema udarce, ki mu puste sled, a ne premakne se, in raste svojo umetniško rast.

Njegov prvi angažman je bil v Mariboru, kjer je deloval kot režiser in igralec šest let. O svojem delu tam pravi: „Po šestih letih sem se čutil toliko zrelega, da bi se rad lotil kakega velikega besedila: uprizoritve Shakespearja ali Lope de Vege, toda razmere so hotele, da sem se premaknil v Ljubljano in tu mi žal, tudi naključje ni dalo, da bi se mi izpolnila ta želja. No, kar še ni, bo — in tega sem vesel; saj dobro vem, da potrebuje taka naloga zrelosti in izkušenj. Zdaj, po desetih letih jih imam.“ Po angažmanu v Ljubljani je bil dve leti na Češkem. Sedaj ga je zanesla usoda v Kranj, takorekoč na „rodni oder“ kjer je „shodil“. Malec pravi: „To je zame vmesna postaja“ in vesel sem, če morem doprinesiti s svojim delom k razvoju rodnega odra. Rad delam tu, kjer vlada ozračje resničnega tovarištva. Največja opora mi je Dore Kern, spiritus agens kranjskega gledališča, ki ga cenim enako visoko kot človeka, kolego-režiserja, kakor kot požrtvovalnega sodelavca na gledališkem polju.

Na vprašanje, katera dela iz dramske književnosti so mu najbližja, odgovarja Malec: „V komedijah nisem posebno doma, ker mi od narave ni dana prožnost in lahkota, ki jo zahtevajo; bližje so mi težke stvari. Odtod tudi moja želja po antičnih in Shakespearjevih dramah.“

„Kakšen je način Tvojega režiserskega dela?“

„Kadar se lotim kake režije, predvsem klasike, tedaj preštudiram ves knjižni material, kar ga premorem o dotični stvari — in imam ga precej. Ko si prisvojim vsa dognanja, ki so ga zbrale razne kapacitete, ko obvladam tako rekoč vso tradicijo dotične igre in jo prekvasim v sebi, se mi izoblikuje moja lastna vizija igre. Predvsem mi je najvažnejše, da podam duhá, ki ga je položil dramatik v delo. Biti hočem tolmač njegove misli, nikakor pa nisem prijatelj krtčevitega iskanja originalnosti za vsako ceno. Važno mi je, da zajamem muziko vsake igre in njen ritem, pa najsibo v komedijah mozartovsko nežna, ali v tragedijah beethovensko ali kako drugače mogočna. Shakespearjeve drame se me dojmijo kakor veličastne sinfonije besed in dejanj ter velikih dogajanj.

Zame so najlepše tiste ure, ko delam sam zase svojo režijo in vidim v svoji domišljiji dognano predstavo. Toda od vizije do ustvarjenja je velik korak in žal, materija ne sledi vedno mojim željam, bodisi zaradi tehnično pomanjkljivih sredstev, bodisi zaradi igralcev ali ansambla.“

„Kaj je zate bistvo gledališča?“

„Teater ni filozofski seminar ali prižnica, pač pa teater. Sovražim akademsko igranje, pikolovščino in znanstvene doktrine na odru. Naloga teatra je da široko zajame življenski utrip vseh dob v lepem, dobrem in slabem, z eno besedo: da služi Lepotji in Resnici.“

M. S.

**Sreda, 13. februarja slavnostna predstava ob desetletnici
oderskega udejstvovanja režiserja Petra Malca**

IZDAJA PRI NOVARI

Igra v treh dejanjih - Spisal: Cezar Arx - Prevel: Fran Albrecht - Režija: Peter Malec

Baji, deželni namestnik dijonski	Mayr	Turmanova mati	Gerdejeva
General Trivulzio	Kern	Amaj, Ernijeva žena	Hlebčetova
Okrajni poglavar Urija	Fugina	Anže, hlapec	Vertovšek
Erni Turman, kmet v Uriju	Malec	Straža	Jošt
Gilg, njegov brat	Reš N.	Biriči	* * *

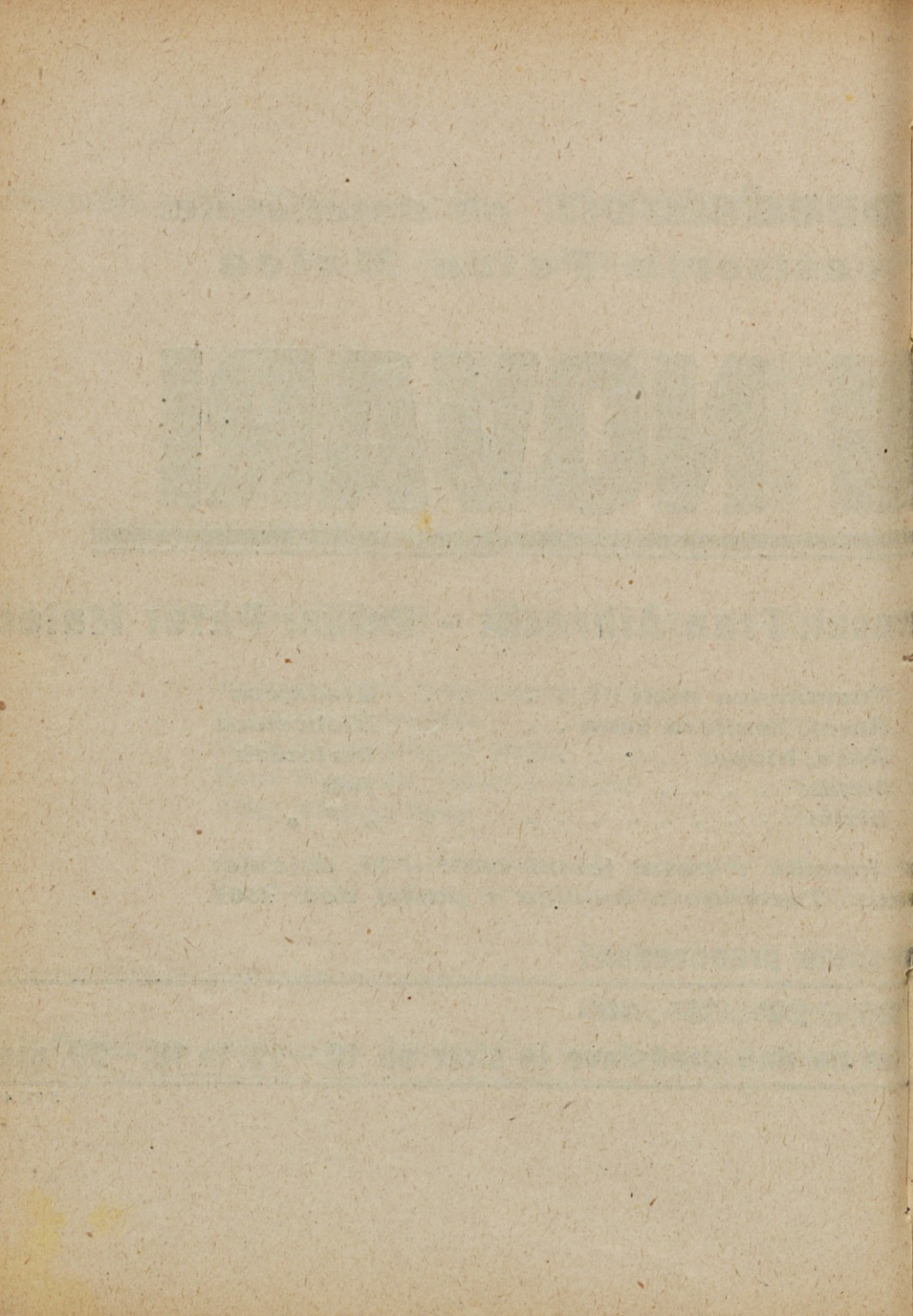
**Kraj in čas dejanja: I. dejanje: Turmanova kmetija v pozni jeseni 1499. - II. dejanje:
Francoski tabor pred Novaro 1500. - III. dejanje: Turmanova kmetija v pustni noči 1501**

Mladini pod 14. letom vstop prepovedan!

Cene vstopnicam: dle 25'-. , 20'-. , 15'-. , 10'-.

Predprodaja vstopnic v gledališču en dan pred predstavo in na dan predstave in sicer od 10.—12. in 18.—20. ure

Lepota igralčevega poslanstva

Režiserju in igralcu za jubilej

Tolikokrat se spomnim Hamleta, ki se je poslužil igralca, da je svoji materi končno vzbudil zakrknjeno vest in ji otajal oledenelo dušo. Res — Shakespeare je vedel, zakaj je to napisal, zakaj je razvezal glavni dramski vozle ob igralčevi umetnosti. Vedel je, kaj je igralčevo bistvo, vedel je, kje so vrelci, ki hranijo njegovo umetništvo in dobro je poznal tiste globoke silnice, ki snujejo, se borijo, zapredajo in končno zopet pomirjajo v ubrano soglasje na dnu človeške duše.

Kdo še zna tako živo pretresti človeka, kot igralec? Kdo še mu zmore seči tako do zadnjega duševnega dna, ga zapresti v svoj svet in se z njim poigrati kot s poskočno žogo — ga pogrezati globoko v bridkost in mu izvabljeti solze sočutja spričo neizmerne gorja, ki ga je usoda odmerila človeku in ga takoj nato v sunku dvigniti v svobodne višine sončnega smeha, sladke tolažbe in blaženega miru, ki ga je ista usoda z mehko materinsko roko namenila vsem, ki so dobrega srca in čiste vesti nasproti ubranim zakonom stvarstva? Da. Igralec je ljubljeneц usode. Poslanec je njenega veličastnega tajnega snovanja. Njemu je izročila v roke čarobno palico, ki ima skrivno oblast nad človekovo dušo, da ji more razkrivati najbolj čarobne privide sladkega razkošja in blaženega pomirjenja, a mu razodevati tudi vso pošastno grozo blodnega razpadanja in muk, ki jih spremljajo mozeg pretresajoči kriki. Nad vsem tem je dana oblast igralcu. Igralcu, ki je svoji usodi pošten in zvest služabnik in ki je ob svojem umetniškem ustvarjanju otroško čistega srca.

Če je dejal Goethe — „priroda je vse ... ljudje so vsi v njej in ona v vseh ... zato je umetnost razodevanje skrivnih prirodnih zakonov in človek ustvarja visoke umetnine po istih pravih zakonih, kot priroda svoja visoka dela“ — potem je tudi on razodel jedro umetniškega dela. In tudi igralcu je s tem povedal, kdo mu je izročil v roke prečudežno čarobno palico, čigav poslanec je in komu odgovarja za svoje umetniško delo. Ali je bil zvest naročilom, ki jih je sprejel? Ali je zvesto, čisto in nesebično izpolnil svoje poslanstvo? Kajti zakon prirode je red, ubranost in smotrenost. Zakon prirode je sožitje. Sožitje, ki je višji, skupni red, kateremu je vsak človek enako podvržen in mu mora slediti — vedno z odpovedjo, zatajevanjem in z žrtvijo tam, kjer prerašča njegov lastni nagon in osebna dobrobit pravično ravnovesje skupnih stremeljenj; tam, kjer njegove osebne koristi in strasti prečijo blagostanje njegovega brata in mu ovirajo pravi, svobodni zunanji in še posebno notranji razvoj.

Tem zakonom mora biti igralec udan in podvržen. Udan v svoji zvesti in prav tako pokoren pri svojem osebнем, kakor v skupnem umetniškem oblikovanju. Kajti njegov poklic je posredovanje v najglobljem pomenu besede. Ko ustvarja, zataji samega sebe. Kot bela rožna čaša

se razprostre, v hrepenenju široko razpne svojo dušo in čaka — čaka, dokler ne kane sveža rosna kaplja tihega navdiha, ki mu tajno zašepeta čarobni izrek postave, ki vlada stvarstvo. Nato pa se skloni in kot spočetje zapre vase to razodetje in mu v tihi poglubljenosti išče izrazno podobo. A ko jo najde, stopi na pozornico in se razživi v svojem čaranju. V posebni obliki in barvi oblačil se ves v gibih razživi. Zatrepetajo mu obrazne mišice v zunanji izraz pod silo notranjega doživetja in beseda se mu kot živi vreclec razlije v prostor in pada v duše poslušalcev. Igralec čara. Ves prostor se spremeni v privid. V njem se razkrivajo pokrajine prirode, v njem se razodevajo skrivni predeli človeškega srca in duše. In igralec čara — a čaranje je resnica. Resnica o človeku in njegovem poslanstvu na zemlji. Je blagovest o njegovem končnem smotru. Izpraševanje človeške vesti je, kažipot v smotreno sožitje človeštva je in odmera pokore. Sproščenje je in očiščenje, daritev človeka na oltar skupne sreče.

A ko zavesa pade, izgine privid. Sveti plamen, ob katerem se je užigalo vse igralčevo bistvo, med umetniško daritvijo na odru, je zopet ugasnil. Tista nepoznana sila, ki ga je na odru dvigala, in ga pognala v ekstazo podzavestnih, a najvišjih utripov, je uplahnela. Neka blaga praznina in z njo mehka utrujenost sta se naselili v njegovi duši in se razstopili skozi vse njegovo telo. In vendar tli nekje globoko v duši blažena zadovoljnost. To je tisti tihi utrip umetniške vesti, ki šepeta umetniku pohvalo za dobro opravljeno dolžnost, pa najsi jo je opravil kot igralec sam, ali kot režiserski oblikovalec celotnega orkestra v tanko medsebojno vibracijo ubranih igralcev. Povsod se v umetniku razvija blažena zavest, da je izvršil ukaz svojega gospodarja — usode, da se je razdal ljudem, pa jim obenem z odra odstrl skrite, a vedno trajajoče postave lepote in resnice. In med tem, ko odhaja gledalec v svoj dom z novimi razodetji in spoznanji, je ostal igralec sam — sam v družbi svoje tihe, blažene sreče.

V. U.

VZGOJNI POMEN GLEDALIŠČA

(Nadaljevanje)

Resnica, ki odpira pot spoznanja, ki v tem spoznanju in razumevanju duhove spaja in prave skupnosti **gradi**; resnica, ki borcu daje moč, da se zanjo bori; resnica, ki je junaku in trpinu, poleg lepote, edini vir življenja, umirajočemu zadnja tolažba in edina uteha. Resnica, ki se kakor ognjeni meč razbeljeno blesti sredi in preko vsega blodečega sveta in ki se kakor mavrica kot večer opomin, pa tudi kot večna tolažba vzpenja, boči in sklanja nad bitjem in nebitjem tega borečega se, trpečega, onemoglega in na križ pribitega človeka. In to resnico je najveličastneje prikazoval, se najpogumneje zanjo boril v svojih delih naš najčistejši dramski umetnik: **Ivan Cankar**.

Socialno pa nas vzgaja tretja glavna vrлина gledališko-umetniškega učnika: dobrota in pravica. Dobrota, ki izvira živo in gorko, neposredno iz toplega, sočutnega srca, ki so ji tuja vsa razumska tehtanja in razna sebičnostna nagnjenja, ki ne trpi mehanizacije življenja, ki se upira brezčutnim spekulacijam oholega mišljenja, ki premaguje in presnavlja vsa samo telesno-ugodna poželjenja in ki s srčno krvjo razkrajaja vse slepe, drveče in lăkomne nagonse sle. Dobrota, ki ne poteka iz preudarka, temveč iz vseobsežne, čiste in vzvišene ljubezni, ljubezni do vseh živih in zlasti vseh trpečih, do vseh ponižanih in vseh razžaljenih, do vseh preganjanih in vseh krivično tlačanih. To je dobrota, ki nima nič opravka z mehko-bno-plaho popustljivostjo, dobrota, ki je le po razsodnosti in ne iz bojzani popustljiva, ki zna, kadar je treba, tudi s strogostjo in vso neizprosno nastopati in urejevati. Dobrota je, ki dela tiho, brez namena, brez vsake misli na plačilo, a vendar neomajno za svoje bližnje, za soljudi, za ublaženje zveri v človeku, za uvidevno strpnost v presojanju napak in zmot, skratka za tisto, česar je v vsaki dobi primanjkovalo in je v današnjem času najbolj pomanjkljivo, to je: za **srčno pamet in človečnost** v vsem našem skupnem delu in nehanju.

Dobrota, iz katere se mora nujno roditi občutek za **pravičnost**. Pravičnost, ki vlada nad krivico, ki zna deliti gnotne in duševne dobrine po pravi meri, po zasluženju in potrebi, in ki zna ceniti duhovno blagorodnost in mora vedeti, da staroznana gesla: **svoboda, bratstvo in enakost** ne smejo biti puhla, ščitna fraza, temveč iskren izraz in verna izpoved dogovorjenega sožitja in žlahtnega, dejavnega človekoljubja.

Posledica in skup navedenih dobrin je v vzgojnem smislu predvsem: porast srčne omike, peplemenitenje duha, mišljenja, čustvovanja, stremljenja in hotenja in s tem že tudi požlahtnjenost splošnega udeještvoanja, vedenja in medsebojnega občevanja.

Po stopnji gledališča merijo narodi svojo življensko moč in svojo bit, lepotni svoj zaklad in svoj pogum in svojo vest. Gledališče je zrcalo in merilo. Gledališče, ki goji načrtno umetnost, vsebuje in izloča tudi vzgojo. **In vsako pravo gledališče je obenem tudi vzgojno.**

Gledališče je zgoščeno in zvišano življenje. Je predvsem hram lepote, a tudi javno bojišče za tekmovanje misli in plemenito borbo idej. Za borbo pa so potrebni borci, ne zajedavci, ne mlačni modrijani.

Za vzgojo v gledališču je treba — poleg umetniško-strokovnih zmožnosti — predvsem **jasnih nazorov, neomajne vere in poguma, ter zdrave, jeklene volje in moči**. V motnih razgledih, v plahih, prizanesljivih obzirih in mehki šibkosti pa vgojne sile nikdar ni bilo, je ni in je tudi nikdar ne bo.

TRIJE VAŠKI SVETNIKI

(Kritika)

Bolj kakor kdaj preje, si želimo po letih prestanih grozot vsaj od časa do časa kako urico oddiha. Kako nam dobri izlet v drug svet, kjer ne straši spomin na okrutnosti, kjer ne peče izguba dragih in pogręšan-
nih...! Trenotki pozabljenja so zdravilo. V njih črpa človek moč za vsakdanjo življensko borbo. Veselje je veliki zdravnik in neizčrpni vir moči. Morda se marsikdo tega ne zaveda, toda nagonsko ga išče.

Seveda mora tudi tu odločati kakovost. Plehki komadi in razna literarna plaža pokvarijo gledalčev okus za zdravo in lepo.

Realova tridejanska veseloigra „Trije vaški svetniki“, je človeško topla in prisrčna igrica, z dobršno mero hudomušnosti napram trem greš-
nikom in mnogo sočutja z mladimi zaljubljenici.

Moralno zagovarja razumevanje in odpuščanje grešnikom, ki so po-
šteno plačali svoj greh, a jih kaznuje na ljubezniv in neškodljiv način, ko se hočejo izmuzniti in nadmodriti usodo.

Glavna vzmet dejanja je slaba vest župana, kolarja in peka, ki so imeli pred dvajsetimi leti vsi trije opravka z vražjo črno Liziko in so — ne da bi vedeli drug za drugega — plačevali alimente za sina. Zdaj, ko so vsi trije člani društva za čednost in moralo, najde nekdo stara pisma, ki so jih grešniki pred leti pisali Liziki — kaj bo, če izve to župnik in vsa srenja?! Učitelj, tudi član društva za moralo, dobi pisma v roko. On sam ljubi županovo hčer, ki mu vrača ljubezen, oča pa hčere revnemu šol-
moštru ne da in ne da! Ko pa hoče oddati učitelj usodna pisma župniku, postane župan ves mehak in voljan in ko vsi trije grešniki prosijo učitelja pomoči, ta pisma sežge, pod pogojem, da dobi županovo hčer za ženo. Župan mu jo obljubi.

Mati županja napleta s pomočjo posrednice možitev hčere z bogatim kmečkim fantom izza hribov. Toda dekle hoče samo učitelja. Pa pride snubač in sreča v hiši dekletovo prijateljico. Misleč, da je to namenjena mu nevesta, jo zasnubi in dobi povoljen odgovor. Ko sreča očeta župana, ga nagovori kot bodočega tasta z besedo „oče“, župan pa misli, da je to njegov sin, ki mu ga je poslala črna Lizika! Zmeda nad zmedami! Ko pa se stvar razjasni in pride snubačeva mati na oglede, župan zataji učitelju dano besedo in je voljan dati hči Jakcu. Toda — učitelj je sežgal samo ovoje — usodna pisma pa so še cela! Tedaj ne preostane županu in županji drugega, kakor da dasta hčer učitelju, kajti sedaj postane jasno, da je snubil Jakec pravzaprav sosedovo hči. Končno postaneta srečna dva mlada para. Sin črne Lizike in treh vaških svetnikov pa sploh nikoli ni živel!

O predstavi sami kot celoti, je treba reči, da je bila enovita in na moč ubrana. Po prizadevanju režiserja D. Kerna, ki ima tenak odrski čut in posluh za človeško stran igre, za prisrčnost in toploto, za predstavljanje živih in ne šablonskih likov, je našla predstava tisti odmev pri občinstvu, ki ga zasluži skrbno delo tega inteligentnega odrskega človeka. Kern je izredno dragocena opora kranjskega gledališča, kot človek in gledališčnik ima toliko vsebine in zrelosti, da bi si želeli enkrat videti tudi kako dramo v njegovi režiji.

Da je imela predstava tako živahen uspeh, je zasluga igralcev treh vaških svetnikov. Kot največja in najučinkovitejša vloga prvači župan Porenta. Hlebš u so bile dane vse možnosti, da je dokazal svoj nenavadni igralski dar. Njegov župan je bil brezhiben lik, ki bi ga bil lahko vesel vsak poklicni oder. Doživljen je bil s posebno tenkočutnostjo za človeške nedostatke in kar štejem Hlebšu posebno visoko — resničnim umetniškim čutom za resnobno podajanje komične figure. Hlebšev prikaz potrjuje, da ima ta igralec mnogo srca in človeškega sočustvovanja. On zna dočutiti človeške peripetije in jih podati z ljubeznijo in razumevanjem, do sočloveka. Hlebš je čudovit karakterni igralec!

Polnovredna soigralca sta mu bila Reš in Vajt, oba pristna človeka in ne veseloigrski šabloni. Zdi se mi, da jima ni mogoče izreči večje pohvale kakor to, da sta bila vseskozi naravna in verjetna.

Prav tako je treba priznati igralcu Jakca; Rešu N., čigar vloga se giblje na noževi rezini — samo korak vstran in že postane klovn. Toda Reš je rešil vlogo v taki meri, da je postal precej neverjetni lik Jakca prijeten in nevsiljiv.

Od moških glavnih vlog naj omenim učitelja, ki ga je podal naravno in humorno Rode ter epizodni vlogi župnika in zdravnika. Luxa je imel kot župnik več igralskih možnosti in je podal izdelan karakter, medtem ko je Mlakar kot zdravnik samo nekaka avtorjeva pretveza, da izvemo iz županovih ust zgodbo o Liziki in nima nikakršnih posebnih možnosti. Režiser Kern je popolnoma pravilno uvidel, da ni mogoče napraviti iz sleherne figure „karakter“, ker bi igro prenatrpal. Tako sta ostala zdravnik in prijateljica županove hčere, ki je bila sicer na moč simpatična, igrala jo je Fajgeljeva, figure brez posebnih karakteristik. V okviru igre sta izpolnila, kar je bila njuna naloga. Županova hči je bila Malijeva. Dasi je kot začetnica zadovoljivo rešila svojo vlogo, bodo brez dvoma njene bodoče naloge bolj salonskega kakor kmečkega značaja. Drža njenih rok je — tudi pri drugih predstavah — stereotipna in treba ji je še večje pozornosti pri kretanju na odru.

Najbolje od ženskih vlog je bila podana županja po Varachovi, ki je vskočila v dveh dneh namesto obolele Kocmurjeve. Dasi kot pojava ravno ne predstavlja značilne kmečke postave, ker ji manjka tršatosti in košatosti, je podala igralsko pester in prepričevalen lik.

Ženitovanjska posrednica je bila Starčeva. Njena neposrednost in njen humor vedno užgeta, ima pa v svoji igri nekaj neurejenega in neuravnovešenega. Rada je nerazumljiva in uhaja iz splošnega ritma scene. Več igralske discipline bi razvoju njene darovitosti koristilo.

Mati snubača Jakca (Mihelčičeva) je bila sijajen kmečki tip; učinkovala je s svojo naravnostjo v besedi in kretnji. Posrečena figura je bila tudi županova dekla, a žal premalo razumljiva.

Predstava je imela kakor rečeno uspeh in bo našla po zaslugi režiserja in ansambla še mnogokrat hvaležno občinstvo in polno hišo.

UTRINKI

Biti nadarjen je smrtno nevarno, ker pri tem lahko pogineš od lakote!

*

Ljudi je pred uspešnim življenjem drugih nagonsko strah; zdi se jim krivično, da bi bili komu v pomoč, zato skušajo ustvarjati ravnotežje s tem, da mu mečejo polena pod noge...

*

Kdor ni čist — ni umetnik, tudi če virtuozno obvlada vse vnanje tehnične spretnosti one umetnosti, ki jo zlorablja. Gledališki tvorec, ki se poslužuje zgolj rutine ali šablone ter hoče dajati svojim ustvaritvam večji blesk s tem, da si izmišljuje kričeče vnanje efekte, je računar, ne pa umetnik. Njegove „ustvaritve“ pogrešajo žar plemenite duhovnosti. Njih navidezna duhovitost je zgolj nizka prevejanost brez — božje iskre.